

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

na téma

**Regionalismus v druhé italské republice.
Transformace institucionálního a funkčního
postavení regionů, zejména v posledním
desetiletí 1997 – 2007.**

Jméno: Lenka

Příjmení: Pavelková

Obor: Politologie a mezinárodní vztahy

Semestr: čtvrtý

Akademický rok: LS 2007

Konzultant: PhDr. Lada Šušlíková, PhD.

Odevzdáno: 15. května 2007

1) Charakteristika problému

Tématem mé práce by měl být regionalismus v Itálii. Regionalismus představuje velmi aktuální téma nejen pro Apeninský poloostrov, ale pro řadu dalších evropských zemí.

Itálii jsem si zvolila ze dvou hlavních důvodů. Za prvé, protože se touto zemí dlouhodobě zabývám, budu schopna vyhovět odborné (mimo to samozřejmě i formální) úrovni absolventa bakalářského studia FSV. Za druhé, Itálie z politologického hlediska představuje ve všech ohledech nesmírně zajímavý fenomén. Jmenovat můžeme například její stranické systémy, sérii volebních systémů, politickou kulturu a mimo jiné i regionalistický prvek. Z národnostního i konfesijního hlediska jde sice o značně homogenní stát, po celou její existenci ale u občanů přetrvává silné lokální – či přesněji řečeno regionální – cítění, které naprosto převažuje nad pocitem příslušnosti k „italskému národu“. To vyplývá zejména ze skutečnosti, že jednotlivá území v minulých stoletích prošla hluboce rozdílným vývojem a tato tradice se zapsala hluboko do myslí občanů i společnosti jako celku.

Požadavky na uznání regionálních specifik a odlišností byly kontinuálně vyslovovány již od počátku sjednoceného státu, tedy od 60. let 19. století. Neměly však žádnou odezvu, naopak byly zaváděny velké centralistické tendence s cílem potlačit projevy regionálních odlišností. Ještě silnější byly regionalistické tendence v rámci I. republiky, která nahradila v roce 1946 dosavadní monarchistické uspořádání. Nový režim zpočátku projevoval určitou snahu těmto hlasům vyhovět. V republikánské ústavě 1948 byly položeny základy italským regionům, které měly mít i určitou formu samostatnosti a regionální autority. To však v praxi nebylo naplněno, ba naopak. Samostatnější postavení mělo pouze pět italských regionů s tzv. speciálním autonomním statutem (Sardinie, Sicílie, Friuli-Venezia Giulia, Val d'Aosta, Trento-Alto Adige). První institucionální reformy se země dočkala až v 70. letech 20. století, šlo však hlavně o kosmetické úpravy. První skutečné uznání specifického postavení regionů bylo naplněno až ve druhé italské republice, a to sérií zákonů v období 1997-2001, kdy došlo nejen k ústavní reformě, ale i skutečného přesunu široké škály reálných kompetencí regionům. Italská vláda

tento trend definuje jako přechod k federalistickému uspořádání, který by měl plně uznat regiony jako zásadní prvky státu.

Jak napovídá název mé práce, chtěla bych se věnovat italskému regionalismu především v druhé italské republice, tj. po roce 1994. O vývoji této problematiky za první republiky se pro dokreslení a plné pochopení situace budu muset také zmínit, hlavní osou mé práce však bude vývoj v posledních letech, kdy akceleroval proces ke skutečnému nastartování procesu zásadní změně došlo především v roce 2001 v rámci ústavní reformy a k další změně (konkrétně k dalšímu zásadnímu posílení regionálních pravomocí) mělo dojít v roce 2006 – tato navrhovaná změna, která by v podstatě znamenala jasný krok k federalismu, byla 61 % hlasů odmítnuta v referendu.

Otázka pravomocí jednotlivých italských regionů zůstává i nadále jedním z důležitých témat italské politiky a domnívám se tedy, že bude velice zajímavé se jí zabývat více – také proto, že akademický rok 2007/2008 budu v rámci programu Erasmus studovat na univerzitě v Bologni; budu mít tedy skvělou příležitost využít místního prostředí, vyučujících a literatury k důkladnému zpracování tohoto tématu.

2) Metoda a cíl práce

Ve své práci bych ráda zachytila vývoj italského regionalismu, tedy jeho kořeny, jevy, které ovlivňovaly přístup k regionálním pravomocím ovlivňovaly, a samozřejmě jeho praktické aspekty v italském politickém systému.

Jako kostru mé práce bych ráda použila ústavní vymezení regionů, jejich vlád a pravomocí. To znamená, že bych pro každé období uvedla postavení regionů (samozřejmě také s rozlišením dvou typů regionů – tj. “běžných” regionů a již zmiňovaných pěti regionů se speciálním autonomním statutem) a následně praktickou podobu regionální vlády, vztahu k centrální vládě a využívání regionálních pravomocí, stejně tak i situaci v konkrétních regionech.

Budu se zabývat jevy v italské politice, které přístup k regionům ovlivnily a přispěly k jednotlivým změnám. Samozřejmě vzhledem k vymezení své práce

budu muset popsat prvorepublikový vývoj v letech 1948-1994, ten ale budu analyzovat jen stručněji. Hlavní důraz a největší pozornost budu klást na vývoj po roce 1994, tedy v rámci druhé italské republiky.

Podrobněji bych se chtěla věnovat také současnému stavu italského státního uspořádání a názorům na toto uspořádání, které pochopitelně mohou napovědět, jakým směrem se bude vývoj italského regionalismu ubírat.

3) Předpokládaná osnova

Text je rozdělen na dvě části. V první pojednávám o regionalismu v obecné rovině, tedy jako o politologickém problému. Předložím důležité definice termínů, s nimiž budu pracovat a uvedu obecná fakta. Ve druhé části pak provedu analýzu regionalismu právě v rámci italské republiky. První oddíl bude kratší a méně obsažný, bude sloužit zejména k vyjasnění hlavních tezí a termínů. Hlavním objektem mého zájmu však bude reálný případ regionalismu v Itálii. Struktura práce proto bude přibližně následující.

1. Úvod

V úvodu seznámím čtenáře s tématem, uvedu základní východiska a předpoklady, nastíním hlavní problémy a formuluji otázky, na které se budu snažit odpovědět.

2. Regionalismus - obecně-teoretická část

V prvním oddílu se budu věnovat samotnému pojmu regionalismus v jeho teoretické rovině. Tento úsek bude méně obsažný než analyticko-empirická část a bude sloužit k vyjasnění pojmů a teoretických předpokladů mé práce.

3. Historie regionalismu na Apeninském poloostrově

Nejdříve stručně shrnu vývoj regionalismu v období první italské republiky, tedy v letech 1948-1994.

4. Regionalismus v rámci druhé italské republiky

V této rozsáhlé kapitole, která bude zaměřena empiricko-analyticky, se budu podrobně věnovat období druhé republiky a popsat změny, které za

toto období, tedy od roku 1994 do současnosti, proběhly či měly proběhnout. Tento oddíl pak rozdělím na dvě hlavní podkapitoly.

4.1. Období 1994 – 1997

V této etapě stále ještě nedocházelo k zásadním, viditelným posunům v otázce regionů.

4.2. Období 1997 – 2007

V roce 1997 byl nastartován silný decentralizační proces, který vyvrcholil na začátku 21. století a přivedl zemi k tzv. regionálnímu státu.

5. Závěr

V závěru shrnu všechny získané poznatky a budu se snažit zodpovědět otázky formulované na začátku. Neopominu ani možné perspektivy do budoucna.

4) Předběžný seznam literatury a zdrojů

Na tomto místě bych ráda uvedla předběžný seznam zdrojů pro moji práci – samozřejmě budu seznam průběžně doplňovat během podrobnějšího studia tématu, zejména pak během mé stáže na univerzitě v Bologni v příštím akademickém roce.

Kromě teoretických knih týkajících se regionalismu se budu také snažit co nejvíce využít primárních zdrojů, především ústavu, statuty jednotlivých regionů, volební výsledky apod. (všechny tyto dokumenty jsou k nalezení zejména na oficiálních internetových stránkách italských institucí a regionálních vlád).

A) Literatura

Bardi, L.- Rhodes, M. (1998). Gli avvenimenti del 1997. In: Bardi, L.- Rhodes, M. (eds.). (1998). *Politica in Italia. I fatti dell'anno e le interpretazioni. Edizione 98*. Bologna: Mulino, s. 7-27.

- Biorcio, R. (1997). *La Padania promessa*. Milano: Il saggiatore.
- Bragaglio, C. (2000). *Ragioni e Regioni del Nord-Italia. La questione settentrionale tra localismo e federalismo*. Brescia: Libreria Rinascita.
- Bufacchi, V.- Burgess, S. (2004). *L'Italia contesa: dieci anni di lotta politica da Mani pulite a Berlusconi*. Roma: Carocci.
- Bufacchi, V.- Burgess, S. (1998). *Italy since 1989: events and interpretations*. New York: St Martin.
- Burnett, S. H. – Mantovani, L. (1998). *The *Italian guillotine : operation Clean hands and the overthrow of Italy's first Republic*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Clark, M. (1999). *Storia dell' Italia contemporanea*. Milano: RSC Bompiani.
- Colomer, J.M. (ed.) (1999). *La politica in Europa*. Roma: Laterza.
- Fiala, V.-Řichová, B. (eds) (2002). *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace evropských zemí*. Olomouc: Moneta.
- Fiala, V.-Řichová, B. (eds) (2003). *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace evropských zemí. Sborník příspěvků z konference konané 9. prosince 2002 na PF UP v Olomouci*. Olomouc: Moneta.
- Galli, G. (2001). *I partiti politici italiani 1943-2000*. Milano: Rizzoli.
- Gilbert, M. (1999). Le leggi Bassanini. In: *Politica in Italia. Edizione 99* (1999). Bologna: Mulino, s.161-180.
- Hine, D. (2003). *Governing Italy: the politics of bargained pluralism*. Oxford: Clarendon Press
- Ignazi, P. (1997). *I partiti italiani*. Bologna: Mulino.
- Ignazi, P.- Katz, R. (eds.) (1995). *Politica in Italia. Edizione 1995*. Bologna: Mulino.
- Klíma, K. (1999). *Ústavní právo*. Praha: Bohemia Iuris Kapitál.
- Klokočka, V. (1996). *Ústavní zřízení evropských států*. Praha: Linde.
- Kunc, J. (2000). *Stranické systémy v re/konstrukci*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Levy, C. (ed.) (1996). *Italian regionalism: history, identity and politics*. Oxford: Berg Publisher.
- Livolsi, M.- Volli, U. (1995). *La comunicazione politica fra Prima e Seconda Repubblica*. Milano: Angeli.

- Marraccini, R. (2002). *Federalismo e devoluzione*. Milano: Segretaria Politica Federale (Boniardi G.).
- Montanelli, I.-Cervi, M. (2001). *L'Italia dell'Ulivo (1995-1997)*. Milano: Rizzoli.
- Pasquino, G. (ed.) (1995). *La politica italiana. Dizionario critico 1945-95*. Roma: Laterza.
- Pasquino, G. (2002). *Il sistema politico italiano*. Bologna: Bononia University Press.
- Pasquino, G. (ed.) (2002). *Dall'Ulivo al governo Berlusconi: le elezioni del 13 maggio 2001 e il sistema politico italiano*. Bologna: Mulino.
- Procacci, G. (2004). *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Rotelli, E. (1976). *Autonomie e accentramento nello sviluppo del sistema politico italiano*. Roma: Istituto per la storia del risorgimento italiano.
- Rotelli, E. (2003). *L'eclissi del federalismo: da Cattaneo al Partito d'azione*. Bologna: Il mulino.
- Rotelli, E. (1994). *Federalismo e presidenzialismo*. Milano: Anabasi.
- Rotelli, E. (1991). *Il martello e l'incudine: comuni e province fra cittadini e apparati*. Bologna: Il mulino.
- Rotelli, E. (1981). *La non riforma: le autonomie nell'età dei partiti*. Roma: EL.
- Rotelli, E. (1970). *Il regionalismo dopo l'unità*. Milano: Giuffrè.
- Strmiska, M. (2005). *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně-politický pluralismus: pojetí a typologie evropských regionálních stran a regionálních stranických soustav*. Brno: Anton Pasienska.
- Strmiska, M. (1998). *Regionální strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Strmiska, M. (2004). *Liga Severu a regionální strany v Itálii*. Brno: Anton Pasienska.
- Strmiska, M. (2003). *Liga Severu: její postavení a role v italské stranicko-politické soustavě (1993-2002)*. Brno: MPÚ MU.

- Šušlíková, L. (2006). Decentralizace – případ Itálie v historickém kontextu. In: Kotábová, V.- Říchová, B.- Plechanovová, B.(eds.). *Institucionalizace a decentralizace v Evropské unii*. Praha: IPS FSV UK.
- Šušlíková, L. (2006). *Elections and Electoral Support in Italy from Regional Perspective*. In: Kotábová, V.- Říchová, B.- Plechanovová, B.(eds.). *Instruments of European Integration*. Praha: IPS FSV UK.
- Vimercati, D. (ed.) (1991). *Stati uniti d'Italia : il federalismo, le leghe*. Milano: SugarCo.
- Watson, M. M. (1970). *Regional development policy and administration on Italy*. London: Longmans.

B) Dokumenty

- Italská ústava (Costituzione Italiana) (staženo z www.quirinale.it, tedy oficiálních stránek italského prezidentského úřadu dne 12. 5. 2007)
- Zákony ustavující pravomoci jednotlivých regionů, stažené ze stránek jednotlivých regionů (viz níže).

C) Internetové zdroje (poslední aktualizace 12. 5. 2007, další aktualizace v průběhu vypracování textu)

www.camera.it	(oficiální stránky italské poslanecké sněmovny)
www.cepsa.cz	(Středoevropská asociace pro politické vědy)
www.globalpolitics.cz	(časopis Global Politics)
www.governo.it	(oficiální stránky italské vlády)
www.italia.gov.it	(italský informační portál)
www.ipsa.ca	(Mezinárodní asociace politické vědy)
www.senato.it	(oficiální stránky italského senátu)
www.sisp.it	(Italská politologická společnost)

A dále oficiální stránky jednotlivých italských regionů:

www.basilicatanet.it

www.regione.abruzzo.it

www.regione.calabria.it

www.regione.campania.it

www.regione.emilia-romagna.it

www.regione.fvg.it

www.regione.lazio.it

www.regione.liguria.it

www.regione.lombardia.it

www.regione.marche.it

www.regione.molise.it

www.regione.piemonte.it

www.regione.puglia.it

www.regione.vda.it

www.regione.taa.it

www.regione.toscana.it

www.regione.umbria.it

www.regione.veneto.it

www.regione.sardegna.it

www.regione.sicilia.it